

Berömdheternas öden efter begravningen

Edwin Murphy. **After the funeral. The posthumous adventures of famous corpses.** 244 sidor. New York: Carol Publishing Group, 1996. Pris \$ 9.95. ISBN 0-8065-1599-6.

Recensent: leg läkare Jan Bondeson, reumasektionen, Universitetssjukhuset, MAS, Malmö.

Solkungen Ludvig XIV av Frankrike dog och begravdes 1715, men hans landsmän lät honom inte ligga ostörd i grav: under revolutionsåren skändades hans gravvalv av fanatiska jakobiner, och kungens balsamerade hjärta stals. Det såldes senare till den engelske adelsmannen Lord Harcourt, som sålde det vidare till domprosten i Westminster Cathedral, William Buckland.

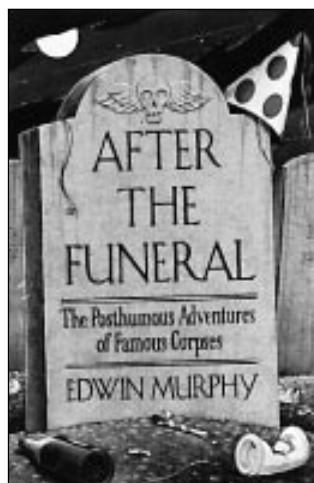
Han lämnade i sin tur Ludvig XIV:s hjärta vidare till sin son, den excentriske naturvetenskapsmannen Frank Buckland, som ledde ett sällskap för inplantering av exotiska djur i Storbritannien. På detta sällskaps banketter åts struts, bufel, känguru och andra ovanliga vilda djur.

Frank Buckland hade också en spalt i tidskriften *Land & Water*, där han beskrev sina kulinariska experiment med att äta rätter som spyflugestuvning, stekt mullvad och kokt tumlarhuvud. Vid en middag yttrade Frank Buckland plötsligt: »I have eaten many strange things in my lifetime, but never before have I eaten the heart of a King!» Framför honom på tallriken låg Ludvig XIV:s balsamerade hjärta, som Frank Buckland tuggade i sig med god aptit.

Skelettdelar som souvenirer

Denna historia är typisk för den amerikanske författaren Edwin Murphys bok »After the funeral», som enligt sitt företal syftar till att fortsätta där sedvanliga biografier tar slut och skildrar berömda personers kroppars ibland häpnadsväckande öden efter begravningen. Gravskändare, liktjuvar och överdrivet nitiska beundrare har inte sällan stört griftefriden för avlidna berömdheter, vilket bl a drabbat Charlie Chaplins döda kropp.

I gamla tider var sådana nidingdsdåd än vanligare. Skelett

och dödsallar från berömda personer köptes och såldes som souvenirer, eller stals av fanatiska frenologer, som samlade på geniala personers skallar.

Joseph Haydns stulna skalle förenades med resten av skelettet först 150 år efter hans död. Den franska nationen har genom en kombination av långsinthet, politisk fanatism och bristande pietet för avlidnas lämningar gjort sig skyldig till flera nidingsdåd som väl kan mäta sig med Frank Bucklands kulinariska excesser.

Den främre halvan av kardinal Richelieus skalle stals 1793 av en korsettmakare vid namn Cheval. Den kunde återställas först 1866 efter att ha köpts och sålts många gånger. Stackars Voltaires kvarlevor utsattes för en ännu mer neslig behandling. Skelettet stals 1814 av fanatiker som bröt upp kistan i Panthéon och kastade benknotorna på en avstjälpningsplats i Paris.

Hjärnan förvarades i många år i en syltkruka men försvann spårlost i slutet av 1800-talet. Hjärtat donerades av Napoleon III till Bibliothèque Nationale. Bibliotekarierna förlode det bland hyllorna, och det hittades inte förrän 1924. Det är den enda del av filosofens kvarlevor som idag är bevarad.

Makabra putslustigheter

Boken »After the funeral» är snyggt och prydligt utformad i hållbart paperback-format; priset är inte värre än 9.95 US-dollar. Den har 32 illustrationer, väl reproducerade men något amatörmässigt utvalda. I många stycken är Edwin Murphys bok intressant och tankeväckande. Den torde vara unik

NYA BÖCKER

i sitt slag och är ett måste för studenten av det makabra. Dessutom är den kvickt och putslustigt skriven, men med en förkärlek för smaklösa skämt. Tre av rubriktitlarna är »Will the real Christopher Columbus please stand up!», »Who hid Haydn's Head?» och »Molière's not there!».

Ingen originalforskning

Boken förräder inga djupgående historiska eller medicinhistoriska insikter, och den källforskning som ligger bakom förefaller skäligen grund.

Den som söker medicinhistoriska originalartiklar om försöken att spåra Cromwells, Voltaires och Columbus' kvarlevor hittar dem inte i denna boks litteraturförteckning. Inte heller finns referens till en annan relativt nyutkommen amerikansk bok om ett liknande ämnesområde, den utomordentliga »Body snatchers» av Frederick Drimmer, som till skillnad från »After the funeral» bygger på egen originalforskning.

I avsnittet om Emanuel Swedenborgs två föregivna kranier saknas likaledes referens till originalkällan: Nils Gejvalls eminenta monografi med titeln »Swedenborg – a man with a head enough for two», en rubrik som annars skulle ha passat bra ihop med de andra i Edwin Murphys bok. •

Kraftfulla inlägg mot legalisering av knark

Kjell E Johanson, red. **Narkotika, legalisering, missbruk.** 158 sidor. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1996. Pris ca 210 kr. ISBN 91-7203-067-4.

Recensent: chefsöverläkare Jan Halldin, toxikomanikliniken, Danderyds sjukhus, Stockholm.

Boken »Narkotika, legalisering, missbruk» är skriven av ett tiotal olika skribenter, ansvariga för olika kapitel. Redaktör är Kjell E Johansson, di-

rektör vid samordningskansliet för brottsförebyggande åtgärder och redaktör för tidskriften *Sober*. Förutom fakta om narkotika och anabola steroider och deras verkningar, om kriminalitet och narkotika och om narkotikalagstiftning ges i flera av bokens olika avsnitt kraftfulla inlägg mot legalisering av narkotika.

Eniga politiker

Det är därför helt följdriktigt att förordet är författat av finansborgarrådet Mats Hulth och borgarrådet Carl Cederschiöld, vilka påpekar att oberoende av partitillhörighet är Stockholms politiker överens om att tillsammans bekämpa kraven på legalisering av narkotika.

I inledningskapitlet berättar socialborgarrådet Lena Nyberg, Stockholm, att narkotikamissbruket kryper ner i åldrarna, att nyrekryteringen ökar och att nya, tyngre preparat blir vanligare. Hon påpekar riskerna i narkotikahänseende med att gränskontrollerna blir sämre i och med EU-medlemskapet och också att allt fler droger kommer in österifrån till Sverige. Detta samtidigt som vi i Sverige får en ökande arbetslöshet.

Restriktiv politik har haft effekt

Det enligt min mening mest intressanta och uttömmande kapitlet i boken står fil lic Orvar Olsson för. Han beskriver effekterna av en restriktiv narkotikapolitik ur både ett inhemskt och ett internationellt perspektiv.

Olsson redogör för det svenska misslyckade försöket med legaliseringskrivning av centralstimulantia och opiater 1965–1967. Han ser utvecklingen av det i Sverige unika injektionsmissbruket av centralstimulantia som delvis en konsekvens av detta misslyckade försök med legaliseringskrivning.

Han redogör också för de samfälliga insatserna mot narkotikamissbruket i Sverige under 1980-talet och menar att denna kraftfulla satsning har haft effekt för synen på narkotikamissbruk. Under 1980-talet skedde också en minskad nyrekrytering av narkotikamissbrukare i Sverige.

Tillgången styr frekvensen

I det internationella perspektivet pekar Orvar Olsson bl a på det starka sambandet mellan tillgången på opium och frekvensen missbrukare i

Asiens byar och städer. Missbrukare fanns mest frekvent i samhällen där opium odlades och mindre frekvent i samhällen där man endast handlade med det. I samhällen där opium varken odlades eller handlades med var antalet missbrukare dock klart minst.

När USA-soldaterna kom till Vietnam fick de obegränsad tillgång till billig heroin. Nästan hälften av dem provade opiater i Vietnam. En tiondel hade gjort det före Vietnamvistelsen. När de återvände till USA sjönk andelen som använde opiater återigen till en tiondel.

Förutom tillgängligheten till narkotika spelar efterfrågan en stor roll för narkotikamissbrukets utbredning. Därför finns det en stark oro för att förutom den ökade tillgängligheten till narkotika i samband med EU-medlemskapet också den sociala nedrustningen i Sverige skall leda till en ökad efterfrågan på narkotika.

Legalisering ger inte färre brott

Pelle Olsson, redaktör för tidskriften *Narkotikafrågan*, tar i ett kapitel upp argument mot legalisering. Han pekar bl a på att legalisering och legalförskrivning av narkotika inte minskar brottsligheten. Den svenska legalförskrivningen på 60-talet visade att de som fick narkotika på recept i stället ökade sin brottslighet, trots att drogerna var gratis och trots att försäljning och innehav av narkotika automatiskt försvann från brottsstatistiken.

Tre intervjuer med nyckelpersoner

Frilansjournalisten Inger Nilsson gör i boken intervjuer med RNSs (Riksförbundet narkotikafritt samhälle) ordförande Ove Rosengren, med FMNs (Föräldraföreningen mot narkotika) ordförande Anita Hultcrantz samt med RFHLs (Riksförbundet för hjälp mot läkemedelsmissbruk) ordförande Alec Carlberg, vilka alla är emot legalisering av narkotika.

Ove Rosengren och Anita Hultcrantz vill dock ge det entydiga budskapet att det skall vara förbjudet att narka och vill därför att drogberoendet kriminaliseras. Alec Carlberg däremot, som önskar ha två bollar i luften samtidigt, anser att kriminalisering försvårar möjligheten till rehabilitering av missbrukare.

Åke Setréus, direktör vid European cities against drugs (ECAD) och byrådirektör vid Socialstyrelsen, berättar i ett

kapitel om ECAD och det första borgmästarmötet i Stockholm 1994, då 21 städer anslöt sig till ECADs resolution. ECADs fem huvudmål kan sammanfattas i punkterna:

- Mot legalisering av narkotika
- För nya metoder i kampen mot narkotika
- För en utveckling av vården för missbrukare
- För en aktiv och offensiv förebyggande verksamhet
- För ökat internationellt samarbete.

Vårdfolk saknas bland författarna

Det jag saknar i boken är kapitel skrivna av människor i vården, exempelvis läkare och socialarbetare. Det är nödvändigt att ha med vårdfolket i debatten mot legalisering.

Jag efterlyser i boken dessutom en närmare redogörelse för och diskussion om förskrivningen av narkotikaklassificerade bensodiazepiner och beroendeframkallande värktabletter på recept till missbrukare. Visserligen nämns i ett kapitel om droger, kvinnor och missbruk, skrivet av riksdagsledamoten Karin Israelsson, utskrivningen av lugnande medel, exempelvis bensodiazepiner. Men frågan borde ha penetrerats djupare. Det är nämligen snarast regel än undantag att missbrukare idag är blandmissbrukare, där bensodiazepiner och värktabletter ofta finns med.

Slutligen, boken ger på ett lättläst sätt en hel del information om narkotikasituationen i Sverige idag, varför den rekommenderas till den svenska läkarkåren. •

Uppslagsverk för kirurgens akuta frågor

B W Ellis, S Paterson-Brown, eds. **Hamilton Bailey's Emergency surgery**. 12 ed. 866 sidor. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1995. Pris £ 95. ISBN 0-7506-1484-6.

Recensent: professor Ulf Haglund, institutionen för kirurgi, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

»Hamilton Bailey's Emergency surgery» har kommit ut i sin 12:e upplaga. Denna gång med en ny redaktör, B W Ellis. Denne fortsätter dock troget traditionen att denna klassiska bok ska vara den jourhavande kirurgens praktiskt användbara uppslagsverk att kunna tas fram i kniviga situationer.

Sedan den första upplagan 1930 har Hamilton Baileys bok haft den ambitionen samt ambitionen att täcka kirurgins alla subspecialiteter.

En annan uttalad ambition är att boken ska vara användbar också vid den lilla enheten med begränsade tillgängliga resurser, och detta skall inte ses i ett snävt svenskt perspektiv. Den 12:e upplagan är således att betrakta som en modernisering men i övrigt en fortsättning på den tidigare traditionen.

Många generationer jourhavande kirurger har haft glädje och stöd av tidigare upplagor i sitt jourarbete, och den 12:e upplagan torde kunna tjäna samma ändamål för dagens kolleger.

Berömvärt kortfattad

Boken är på ca 850 sidor. Texten är berömvärt kortfattad, och den stöds av goda, schematiska illustrationer. Den första delen om 150 sidor behandlar allmänna principer och patofysiologi, som kroppens reaktion på trauma, chock, parenteral nutrition, brännskador etc. Denna del motsvarar vad man kan förvänta sig att hitta i en modern textbok i kirurgi.

Sedan följer den specifika kirurgiska sjukdomsläran uppdelad i åtta områden: huvud-hals, thorax, intraabdominella tillstånd, barn, urologi, kärl, extremiteterna och tropiska kirurgiska sjukdomar.

Mest omfattande är området intraabdominella skador, vilket är uppdelat på 20 kapitel. Några av dem är basala och beskriver dränageteknik och teknik för tarmresektion och anastomos. Andra är mer specialiserade och omfattar områden som lever-gallvägar, pankreatit, buktrauma och obstruktion på tunntarmen respektive tjocktarmen.

Praktiska råd

Kapitlen innefattar för de aktuella sjukdomstillstånden kortfattad patofysiologi, differentialdiagnoser, råd avseende genomförande av konservativ

eller operativ terapi och inte minst råd vad avser valet dem emellan (ibland ett beslutsträd eller en checklista att följa i beslutsfattandet) och ofta goda praktiska råd för det operativa handläggandet.

En kritisk specialist kan möjligen vilja invända att det för flera av de behandlade sjukdomstillstånden finns mer moderna eller sofistikerade tekniker, som idag används på våra specialiserade enheter med relativt stor vana vid att handlägga fall inom den egna kirurgiska specialiteten, och som framhålls mera i skymundan i »Emergency surgery». Det ligger i sakens natur att en bok som internationellt vill tjäna som ett praktiskt användbart uppslagsverk i akuta situationer tenderar att välja att rekommendera säkra beprövade metoder som är genomförbara utan stor specialträning.

God vän i nattens mörker

I svenska förhållanden kan ju inte en bok som Hamilton Bailey's »Emergency surgery» på något vis ersätta primärjournalens konsultationer med bakjour eller i speciella situationer mer superspecialiserade kolleger på det egna eller andra sjukhus. Denna bok kan dock snabbt hjälpa den yngre kollegan att identifiera problem och faror och ge ökad förståelse för vad som måste ske.

Jag tyckte som primärjour att tidigare upplagor av »Hamilton Bailey's» var en god vän i nattens mörker, och jag tror att dagens yngre kolleger kommer att tycka detsamma. Denna bok bör ingå i klinikens referensbibliotek och finnas på akuten eller annat lättillgängligt ställe på de enheter som bedriver akut verksamhet med risk att hantera akut osorterade kirurgiska patienter. •

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.